ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN—POLONIA
VOL. XXXIV, 4 SECTIO G 1987

Instytut Prawa Cywilnego UMCS

Henryk CIOCH

Utrata osobowości prawnej przez fundacje

Потеря фондом прав юридического лица

Verlust der Rechtspersönlichkeit der Stiftung

A

Powstaje pytanie, w jaki sposób uregulowane zostało zagadnienie utraty osobowości prawnej przez fundacje. Z uwagi na szereg odrębności, charakteryzujących ten rodzaj osób prawnych, celowe wydaje się przedstawienie rozwiązań obowiązujących na gruncie innych systemów prawnych. Za zastosowaniem tej metody przemawia szereg argumentów, takich jak: niezbyt klarowana treść przepisów art. 18 ust. 1, 2 i 3 polskiej ustawy regulującej tę problematykę [1], lakoniczność propozycji zawartych we wzorcowym statucie przykładowym, opracowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości [2], a przede wszystkim brak ustalonej linii orzecznictwa i doktryny w tych kwestiach.

I

W prawie fundacyjnym obowiązującym w RFN podstawy utraty osobowości prawnej przez fundacje są określone w postanowieniach tzw. wewnętrznego prawa fundacyjnego (*der Stiftungsverfassung*), jak również w przepisach kodeksu cywilnego niemieckiego (BGB). Na tzw. wewnę-

[1] Ustawa z 6 IV 1984 r. o fundacjach (Dz. U. nr 21, poz. 97) zwana dalej ustawą.

[2] Nie publikowany projekt statutu fundacji prowadzącej działalność gospodarczą, opracowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Rozdział VIII poświęcony został likwidacji fundacji.

trzne prawo fundacyjne składają się postanowienia określone w akcie fundacyjnym, statucie fundacji, a także w przepisach krajowego prawa fundacyjnego.[3] Postanowienia wewnętrznego prawa fundacyjnego mogą określać przesłanki rozwiązania fundacji. Przepisy BGB określają ponadto przesłanki: a) przymusowego zniesienia fundacji, b) upadłości fundacji, c) likwidacji fundacji, d) cofnięcia decyzji zezwalającej na działalność fundacji.[4]

1

Rozwiązanie fundacji może nastąpić w razie: a) całkowitego i pełnego zrealizowania celów wskazanych w akcie fundacyjnym, b) upływu okresu czasu, na jaki fundacja została ustanowiona, c) ziszczenia się warunku rozwiązującego, z zastrzeżeniem którego został dokonany akt fundacyjny, d) ziszczenia się określonego warunku zawieszającego. Ta ostatnia podstawa rozwiązania fundacji jest szczególnie istotna z uwagi na to, iż w ustawach krajowych zawarte są postanowienia, z których wynika, że fundacje mogą zostać rozwiązane na podstawie decyzji kompetentnych organów fundacji z powodu istotnej zmiany stosunków.[5] W doktrynie słusznie zwraca się uwagę, iż tego rodzaju regulacje są skuteczne, jeżeli nie naruszają zasadniczych praw fundacji oraz jej destynatariuszy.[6] Rozwiązanie fundacji w tym trybie wymaga złożenia wyraźnego oświadczenia woli przez kompetentny organ. Przyjmuje się, iż jest nim zarząd fundacji, chyba że z przepisów wewnętrznego prawa fundacyjnego wynikają odmienne wnioski. Oświadczenie woli, zmierzające do rozwiązania fundacji, wywołuje samoistnie zamierzone skutki prawne tylko i wyłącznie w odniesieniu do fundacji użyteczności prywatnej (*der privatnützeigen Stiftungen*). W przypadku, gdy zmierza ono do rozwiązania fundacji użyteczności publicznej (*der gemeinnützeigen Stifungen*), winno zostać zaakceptowane przez organ sprawujący nadzór nad działalnością fundacji, a ściśle — organ ten obowiązany jest wyrazić zgodę na rozwiązanie fun-

---

[3] H. Ebersbach: *Handbuch des Deutschen Stiftungsrechts*, Göttingen 1972, s. 136.

[4] *Ibid.*, ss. 140—146.

[5] H. Breuer: *Zweckumwandlung und Aufhebung von Stiftungen nach deutschem Recht — unter vergleichender Heranziehung entsprechender Einrichtungen im anglo-amerikanischen Recht*, Köln 1967, s. 47 ff.

[6] W doktrynie RFN zwraca się uwagę, iż fundacje prawa prywatnego nie mogą same doprowadzić do swego unicestwienia. Na przykład całkowita utrata majątku, niemożność realizacji celu nie prowadzą *ex lege* do utraty osobowości prawnej. W razie zaistnienia tego rodzaju sytuacji występuje konieczność przymusowego zniesienia fundacji (Staudinger-Coing: *Kommentar zum BGB*, 1. Bd., 11. Aufl., Berlin 1957, uw. 2 do § 87 BGB; Enneccerus-Nipperdey: *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts*, Tübingen 1959, § 118 V).

dacji, nawet wtedy gdy żaden przepis wyraźnie takiego obowiązku nie przewiduje.[7] Postanowienia w przedmiocie rozwiązania fundacji, jak również zezwolenia na dokonanie tego rodzaju czynności prawnych mogą być zaskarżone do sądu przez wszystkich, których prawa one naruszają.[8]

2

W przypadku zaistnienia przesłanek określonych w § 87 BGB właściwy organ państwowy może dokonać przymusowego przekształcenia bądź przymusowego zniesienia fundacji. O zastosowaniu jednego z powyższych środków decyduje wyraźna bądź dorozumiana wola fundatora, obligatoryjnie brana pod uwagę. Zniesienie fundacji w rozważanej sytuacji jest środkiem ostatecznym i wyjątkowym. Może on zostać użyty wyłącznie wówczas, gdy dalsze utrzymywanie fundacji nie może być już brane pod uwagę.[9] Postępowanie związane z przymusowym zniesieniem fundacji odbywa się według tych samych zasad, które obowiązują w przypadku przymusowego ich przekształcenia.

3

Cofnięcie decyzji zezwalającej na działalność fundacji jest możliwe, jeżeli została ona udzielona: a) na podstawie błędu, b) bez ważnego aktu fundacyjnego, c) bez zachowania innych niezbędnych przesłanek. Wyłączone jest cofnięcie tej decyzji na podstawie zastrzeżonej wcześniej możliwości jej późniejszego cofnięcia bądź z powodu istotnej zmiany stosunków. Decyzje w przedmiocie cofnięcia zezwolenia na działalność fundacji podlegać mogą zaskarżeniu do sądu administracyjnego. Legitymacja do wniesienia skargi przysługuje fundacji oraz zainteresowanym, których one dotyczą.[10]

4

Fundacje mogą utracić przymiot osobowości prawnej na skutek zakończenia wszczętego przeciwko nim postępowania upadłościowego.[11]

---

[7] A. Thiesing: *Zur Aufhebung und Änderung der Verfassung einer Stiftung*, DJZ 1913, s. 318.

[8] Ebersbach: *op. cit.*, s. 143.

[9] O. Voll, J. Voll: *Bayerisches Stiftungsgesetz mit Ausführungsverordnung, Kommentar* 1979, s. 81; Ebersbach: *op. cit.*, ss. 140—141.

[10] Ebersbach: *op. cit.*, s. 143.

[11] Na temat tego postępowania zob: Mentzel-Kuhn: *Kommentar zur Konkursordnung*, 7. Aufl., Berlin 1962; E. Jaeger: *Konkursordnung*, 8. Aufl., Berlin 1958.

Możliwość wszczęcia takiego postępowania przeciwko fundacjom prawa prywatnego przewidują § 86 w zw. z § 42 BGB. Jak wynika z powyższych przepisów, w momencie wszczęcia postępowania upadłościowego fundacje tracą zdolność prawną, natomiast z chwilą jego zakończenia tracą one przymiot osobowości prawnej.[12] Postępowanie upadłościowe wszczyna się na skutek niewypłacalności fundacji bądź nadmiernego jej zadłużenia. W myśl § 103 KO może być ono wszczęte wyłącznie na wniosek wierzycieli, członków zarządu fundacji bądź likwidatora (§ 213 i 208 KO). Legitymacja nie przysługuje destynatariuszom, nawet gdy posiadają roszczenie o wypłatę świadczeń przez fundację. W przypadku nadmiernego zadłużenia (*der Überschuldung*) istnieje obowiązek wszczęcia postępowania upadłościowego. Niewykonanie tego obowiązku we właściwym terminie może doprowadzić do wyrządzenia szkody i spowodować odpowiedzialność wobec wierzycieli fundacji (§ 88 i 53 BGB) na zasadzie solidarności biernej.[13] O tym, czy przykładowo w rozważanej sytuacji członek zarządu będzie ponosił odpowiedzialność także wobec fundacji, rozstrzyga stosunek powołania. W przypadku niewypłacalności, bez jednoczesnego zadłużenia fundacji, zarząd ma obowiązek wszcząć postępowanie upadłościowe, gdyż obowiązek ten wynika z zobowiązania do należytej ochrony interesów fundacji.[14] Na wypadek zaniedbań w tym zakresie w rachubę może wchodzić jedynie odpowiedzialność wobec fundacji.[15] Otwarcie postępowania upadłościowego następuje na podstawie orzeczenia właściwego sądu upadłościowego (*Konkursgericht*). Stosownie do treści § 71 ZPO, właściwym rzeczowo jest sąd siedziby fundacji. Po wszczęciu tego postępowania fundacja traci zdolność prawną. Dla celów postępowania upadłościowego zachowuje jednak nadal przymiot osobowości prawnej. Reprezentowana jest przez statutowe organy bądź likwidatorów.[16] Zgodnie z § 6 KO jej majątek należy do masy upadłościowej. Może nim dysponować wyłącznie jego zarządca.[17] Wszystkie czynności prawne, naruszające prawa przysługujące zarządcy masy upadłościowej, są bezskuteczne wobec wierzycieli fundacji. Zarządca masy upadłościo-

[12] Mentzel-Kuhn: *op. cit.*, uw. do § 213; Jaeger: *op. cit.*, uw. do § 213 *Konkursordnung*.

[13] A. v. Tuhr: *Der allgemeine Teil des deutschen bürgelichen Rechts*, Berlin 1957, § 39 uw. 54; Mentzel-Kuhn: *op. cit.*, uw. 4 do § 213 KO.

[14] Staudinger-Coing: *op. cit.*, uw. 9 do § 42 BGB.

[15] Enneccerus-Nipperdey: *op. cit.*, § 113 III.

[16] P. Koch: *Der Einfluß der Konkurseröffnung über Vermögen der Verbandsperson auf deren Organe*, Göttingen 1961, s. 67 ff.

[17] Masa upadłościowa obejmuje cały majątek fundacji, który przysługiwał jej do chwili otwarcia tego postępowania. W jej skład zaliczone są także dotacje oraz roszczenia odszkodowawcze przysługujące fundacji przeciwko fundatorowi bądź osobom trzecim (Mentzel-Kuhn: *op. cit.*, uw. 4 do § 213 KO).

wej (*der Konkursverwalter*) nie może odwołać członków organów fundacji. Może natomiast ograniczyć zakres ich kompetencji (§ 22 KO).[18] Fundacja traci osobowość prawną z chwilą zakończenia toczącego się przeciwko niej postępowania upadłościowego (§ 163, 190, 202, 204 KO). W wypadku gdyby pozostał jeszcze jakikolwiek majątek, to wówczas podlega on likwidacji w sposób określony w § 88 BGB. Likwidatorem tego majątku jest zarząd fundacji. Jest on zobligowany przejąć przekazywany przez zarządcę masy upadłościowej majątek pod rygorem zastosowania środków przymusu określonych w § 194 KO.[19]

Umorzenie wszczętego postępowania upadłościowego przeciwko fundacji (§ 109 i 116 KO) pociąga za sobą automatycznie anulowanie wszelkich związanych z nim konsekwencji określonych w § 86 i 42 ust. 1 BGB. Fundacja odzyskuje między innymi pełną zdolność prawną i pełną zdolność do czynności prawnych.[20]

5

Przepisy BGB oraz statuty fundacji mogą przewidywać ponadto zakończenie bytu prawnego tego rodzaju osób prawnych na skutek ich likwidacji. W rozważanej sytuacji, zgodnie z § 88 zd. 2 BGB, znajdują odpowiednie zastosowanie przepisy § 48—53 tego kodeksu. Wszczęcie postępowania likwidacyjnego pociąga za sobą ograniczenie zdolności prawnej fundacji, przejawiające się w fakcie, iż od tego momentu jej majątek może służyć wyłącznie zaspokojeniu roszczeń wierzycieli oraz innych uprawnionych.[21] Utrata osobowości prawnej następuje z chwilą zakończenia postępowania likwidacyjnego.

W zasadzie obowiązek przeprowadzenia tego postępowania obciąża zarząd fundacji. Na podstawie statutu mogą być jednak upoważnione również inne osoby. W tym ostatnim wypadku mają one taki sam zakres kompetencji, jaki przysługiwałby zarządowi fundacji z odstępstwami wynikającymi z celu tego postępowania (§ 48 zd. 2 BGB). Zakres reprezentacji likwidatorów odpowiada zakresowi zdolności prawnej fundacji znajdującej się w stadium postępowania likwidacyjnego. Z jednej strony jest on bardziej ograniczony od zakresu reprezentacji zarządu, ponieważ likwidatorzy nie mogą dokonywać czynności prawnych niezgodnych z celami likwidacji, z drugiej zaś — jest szerszy, gdyż wszystkie ograniczenia w zakresie reprezentacji tracą swą moc, jeżeli uniemo-

---

[18] Koch: *op. cit.*, s. 37, 40; Mentzel-Kuhn: *op.cit.*, uw. 11 do § 207 KO.

[19] Ebersbach: *op. cit.*, s. 145.

[20] Jaeger: *op. cit.*, uw. 13 do § 213 KO.

[21] Enneccerus-Nipperdey: *op. cit.*, § 114 I 6; F. Fabricius: *Relativität der Rechtsfähigkeit*, München 1963, s. 104.

żliwiałyby przeprowadzenie postępowania likwidacyjnego. Zakres kompetencji likwidatorów określa § 49 ust. 1 BGB. Względem osób trzecich ponoszą oni odpowiedzialność na podstawie § 179 BGB.

W celu zabezpieczenia interesów wierzycieli likwidatorzy są zobowiązani: a) poinformować ich o zakończeniu postępowania likwidacyjnego (§ 50 BGB); b) resztę majątku przekazać uprawnionym (§ 51 BGB); c) złożyć do depozytu należności przysługujące wierzycielom, którzy nie wystąpili z roszczeniem o ich realizację (§ 52 ust. 2 BGB); d) zabezpieczyć wierzytelności sporne bądź czasowo niewykonalne (§ 52 ust. 2 BGB); e) w wypadku znacznego zadłużenia fundacji wszcząć przeciwko fundacji postępowanie upadłościowe bądź innego rodzaju zbliżone postępowanie sądowe (§ 42 ust. 2 BGB).[22]

Względem wierzycieli likwidatorzy ponoszą odpowiedzialność tak jak dłużnicy solidarni (§ 53 BGB). Są oni odpowiedzialni za szkody będące następstwem zawinionego niewykonania swych zobowiązań bądź zaspokojenia wierzycieli niezgodnie z przysługującą im kolejnością. Istnieją rozbieżności, czy w tej drugiej sytuacji wierzycielom przysługuje roszczenie odszkodowawcze wyłącznie przeciwko likwidatorom, czy także przeciwko wierzycielom nieprawidłowo zaspokojonym (bezpodstawnie wzbogaconym).[23] Niezależnie od odpowiedzialności względem wierzycieli, ponoszą likwidatorzy również odpowiedzialność wobec fundacji. Odpowiadają na tych samych zasadach jak członkowie jej organów.[24]

Jeżeli fundacja była zarządzana przez publiczny urząd, to wówczas ten sam organ przeprowadza jej likwidację. Członkowie tego organu ponoszą odpowiedzialność służbową na zasadach § 53 i 839 BGB.[25]

II

W szwajcarskim prawie fundacyjnym omawiana problematyka nie jest tak przejrzyście uregulowana, jak ma to miejsce w prawie fundacyjnym RFN. Już na wstępie należy zwrócić uwagę, iż na gruncie analizowanego systemu prawnego wyodrębnia się rozwiązanie fundacji (*die Aufhebung*) oraz organizacyjne jej zniesienie. W tym ostatnim przypad-

---

[22] Ebersbach: *op. cit.*, s. 148.

[23] Na przykład Enneccerus i Nipperdey reprezentują pogląd, iż przysługuje im także roszczenie przecikwo wierzycielom nieprawidłowo zaspokojonym (§ 114 II 4). Przeciwko temu poglądowi wypowiedzieli się: Staudinger-Coing: *op. cit.*, uw. 5 do § 51 BGB. Ich zdaniem wierzycielom przysługuje roszczenie wyłącznie przeciwko fundacji.

[24] Ebersbach: *op. cit.*, s. 150.

[25] Staudinger-Coing: *op. cit.*, uw. 6 do § 88 BGB.

ku fundacja co prawda traci również przymiot osobowości prawnej, lecz majątek jej nie podlega likwidacji. Zostaje on przeniesiony na inny podmiot (fundację, korporację), służąc nadal celowi realizowanemu przez dotychczasową fundację. Instytucja ta ukształtowana została przez judykaturę i doktrynę. Ma ona charakter graniczny między przekształceniem a zniesieniem fundacji. Na przykład w RFN organizacyjne zniesienie fundacji jest traktowane jako integralna część składowa przekształcenia fundacji. Ramy tego artykułu — z uwagi na sporny charakter tej instytucji — uniemożliwiają dokładne jej omówienie.[26]

Utrata osobowości prawnej przez fundację (jej rozwiązanie) w świetle szwajcarskiego prawa fundacyjnego może być następstwem: a) woli fundatora wyrażonej w dokumencie fundacyjnym, b) wystąpienia zdarzeń wskazanych w ustawie, c) orzeczenia sądowego wydanego w innych sytuacjach aniżeli wskazane w akcie fundacyjnym i ustawie.[27]

1

Fundator nie posiada w zasadzie możliwości arbitralnego decydowania o skasowaniu fundacji.[28] Dominuje pogląd, iż uprawnienia tego nie może on sobie ani zatrzymać, ani też przekazać go organom fundacji, rozszerzając w ten sposób zakres przysługującej im kompetencji. Byłoby to sprzeczne z istotą fundacji.[29] Fundator ma jednak możliwość wiążąco wskazać w akcie fundacyjnym podstawy prawne prowadzące do zniesienia fundacji.[30] Fundator może przykładowo ustanowić fundację na czas określony. Na terminowy charakter fundacji może wskazywać zakres zadań fundacji bądź też krąg jej destynatariuszy. Możliwe jest też wy-

---

[26] Na ten temat bliżej H. Cioch: *Przekształcenie fundacji,* złożony do recenzji w „Studiach Prawniczych."

[27] M. Gutzwiller: *Die Stiftungen,* [w:] *Schweizerisches Privatrecht,* Bd. II, Basel und Stuttgart 1967, s. 624.

[28] H. M. Riemer: *Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Personenrecht,* 2. *Abteilung, Die juristischen Personen, Ditter Teilband, Die Stifungen, Systematischer Teil und Kommentar zu Art. 80—89 bis* ZGB, Bern 1975, uw. 4 do art. 88/89 ZGB. Autor ten reprezentuje stanowisko, iż fundacje same nie mogą doprowadzić do swego unicestwienia. Zakaz ten należy do istoty fundacji. Obejmuje on wszystkie czynności prawne, które prowadziłyby do rozwiązania fundacji. Wszelkie postanowienia naruszające ten zakaz są bezwzględnie nieważne.

[29] Egger: *Zürcher Kommentar. Einleitung (Art. 1—10 ZGB). Das Personenrecht (Art. 11—89 ZGB),* 2. Aufl., Zürich 1930, uw. do art. 88/89 ZGB, rdz. I; art. 81 ZGB, rdz. II.

[30] Fundator nie może jednak w akcie fundacyjnym bądź w statucie zastrzec, iż w przypadku zniesienia fundacji nastąpi zwrotne przejście majątku na jego rzecz bądź też na wskazane przez niego osoby trzecie (VEB 7 1933 nr 44, s. 62).

raźne wskazanie terminu końcowego.[31] Fundator jest również kompetentny do ustanowienia fundacji pod warunkiem rozwiązującym, jeżeli przy określeniu tego warunku przestrzega następujących przesłanek: a) podstawa zniesienia fundacji zostaje wskazana konkretnie i precyzyjnie oraz b) znajduje uzasadnienie z punktu widzenia rodzaju fundacji oraz rodzaju realizowanego przez nią celu.[32] Jeżeli fundacja została ustanowiona na czas określony, to wówczas, stosownie do art. 88 ust. 1 ZGB, traci ona *ex lege* przymiot osobowości prawnej. W sytuacji, gdy ustanowiono ją z zastrzeżeniem warunku rozwiązującego, zachodzi konieczność jej zniesienia. Kompetencje przysługują wskazanym przez fundatora organom fundacji, jeżeli spełnione zostały przesłanki określone w akcie fundacyjnym. Ponadto wymagana jest zgoda organów sprawujących nadzór nad fundacją. Postępowanie zmierzające do zniesienia fundacji odbywa się w trybie postępowania likwidacyjnego.[33]

2

W sytuacji określonej w art. 88 zd. 1 ZGB fundacje tracą przymiot osobowości prawnej z mocy samego prawa. Jest to możliwe w przypadku, gdy cel fundacji stał się nieosiągalny. Przyczyny powodujące utratę zdolności do funkcjonowania przez fundację mogą być różnego rodzaju oraz mieć różnorodny charakter. Najczęściej ów stan rzeczy jest powodowany: utratą majątku, znacznym zadłużeniem bądź niewypłacalnością.[34] W dwóch ostatnich przypadkach powstaje problem zdolności upadłościowej fundacji (*die Konkursfähigkeit der Stiftung*). Podstawowe znaczenie w omawianym zakresie posiada więc utrata majątku przez fundację (*Vermögensverlust*). Utrata majątku powodująca nieosiągalność celu fundacji musi mieć charakter trwały.[35] Jest to na tyle istotne, iż przy stosunkowo znacznej utracie majątku (zniszczenie obiektów służących u-

[31] W razie nadejścia terminu końcowego ma zastosowanie art. 88 ust. 1 kodeksu (*Unerreichbarkeit des Zwecks*). Gutzwiller: *op. cit.*, ss. 587 i 625; E. Hafter: *Personenrecht (Art. 11—89 ZGB)* [w:] *Berner Kommentar*, 2. Aufl., Bern 1919, uw. 7/8 do art. 88/89; M. Schweizer: *Die kantonale Ausführung des schweizerischen Stiftungsrechtes*. Basel 1948, s. 250.

[32] BGE 71 I 459; Gutzwiller: *loc. cit.*, Zdaniem H. M. Riemera, treść tego warunku może być następująca: „jeżeli ja sam już więcej żadnego majątku nie będę posiadał”. Nie może zaś na przykład mieć treści: „jeżeli stosunki polityczne w świecie ulegną zasadniczemu pogorszeniu”; Riemer: *op. cit.*, uw. 61 do art. 88/89 ZGB).

[33] Riemer: *op. cit.*, uw. 63, 64 do art. 88/89 ZGB.

[34] Riemer: *op. cit.*, uw. 6 do art. 88/89 ZGB.

[35] VEB 3 1929 nr 3, a. 47; Gutzwiller: *op. cit.*, s. 626; Egger: *op. cit.*, uw. 3 do art. 88/89 ZGB.

trzymaniu destynatariuszy) fundacja może być jeszcze w stanie swe cele realizować (posiada kapitał umożliwiający ich odtworzenie). Nieosiągalność celu musi mieć ponadto charakter następczy. Musi zaistnieć więc w trakcie działalności fundacji. Jest to przesłanka zastosowania przepisu art. 88 zd. 1 ZGB. Pierwotnej nieosiągalności celu fundacji dotyczy przepis art. 83 zd. 3 ZGB. W analizowanej sytuacji fundacja zostaje zniesiona na podstawie decyzji organu administracyjnego sprawującego nadzór nad działalnością fundacji.[36] Może ona zostać wydana z urzędu lub na wniosek organu fundacji oraz jej destynatariuszy.[37] Przed jej podjęciem organ sprawujący nadzór nad działalnością fundacji winien obligatoryjnie rozstrzygnąć, czy nie wchodzi możliwość przekształcenia fundacji (art. 85, 86 ZGB), jak również zapoznać się z opinią najwyższego organu fundacji oraz sprawdzić, czy organy fundacji wywiązały się z nałożonych na nie obowiązków. Decyzja ta podlega kontroli sądu administracyjnego. W razie jej zaskarżenia możliwa jest jej zmiana polegająca przykładowo na zastosowaniu przekształcenia bądź innego środka ratunkowego.[38] Jak wynika *expressis verbis* z art. 88 zd. 1 ZGB rozwiązanie fundacji następuje *ex lege.* Decyzja administracyjna ma więc z punktu widzenia utraty osobowości prawnej przez fundację charakter deklaratoryjny. Działa ona *ex nunc.*[39]

3

Rozwiązanie fundacji na podstawie orzeczenia sądowego może mieć miejsce w sytuacji określonej w art. 88 zd. 2 ZGB, jak również w innych przypadkach nie objętych dyspozycją tego przepisu. Przyczynami uzasadniającymi wydanie orzeczenia sądowego w przedmiocie rozwiązania fundacji — poza wymienionymi w art. 88 zd. 2 ZGB — mogą być następujące, zaistniałe zdarzenia: a) akt fundacyjny formalnie tylko zawiera wszystkie jego elementy przedmiotowo istotne, podczas gdy w rzeczywistości brakuje jednego z tych elementów [40], b) przed upływem 1 roku od ustanowienia fundacji nie zostały przeniesione na rzecz fundacji przyrzeczone jej w akcie fundacyjnym prawa majątkowe bądź nie zostały powołane organy fundacji [41], c) odwołanie testamentu przez testatora u-

---

[36] H a f t e r: *op. cit.*, uw. 9 do art. 88/89 ZGB, S c h w e i z e r: *op. cit.*, s. 257.

[37] VEB 1953 nr 35, s. 100. W drodze analogii z art. 89 zd. 1 ZGB wniosek ten może również być złożony przez każdego, kto ma w tym interes prawny.

[38] BGE 96 I 409 E 2 c.

[39] R i e m e r: *op. cit.*, uw. 21 do art. 88/89 ZGB; H a f t e r *op. cit.*, uw. 9 do art. 88/89 ZGB.

[40] R i e m e r: *op. cit.*, uw. 46 do art. 88/89 ZGB.

[41] *Ibid.*, uw. 31 do art. 88/89 ZGB.

stanawiającego fundację, d) odwołanie pełnomocnictwa przy fundacji utworzonej za pośrednictwem pełnomocnika, e) naruszenie przepisów w przedmiocie przypisanej formy aktu fundacyjnego, zdolności do czynności prawnych, f) dysharmonia między wolą zewnętrzną a wolą wewnętrzną (rzeczywistą) fundatora [42]. We wskazanych wyżej sytuacjach ma zastosowanie art. 52 ust. 2 ZGB (bezprawność pierwotna). Na podstawie tego przepisu fundacja ze skutkami *ex tunc* zostaje uznana za nieistniejącą. W zakresie stosunków majątkowych następuje *in integrum restitutio*. Innymi słowy, majątek fundacji powinien zostać zwrócony fundatorowi bądź jego spadkobiercom. W ten sposób wyłączone zostaje postępowanie likwidacyjne obejmujące ten majątek.[43]

Zgodnie z art. 88 zd. 2 ZGB, fundacja może zostać rozwiązana, jeżeli jej cel stał się bezprawny (*widerrechtlich*) bądź też nieobyczajny (*unsittlich*). Bezprawność bądź nieobyczajność celów fundacji winny mieć charakter następczy. Pod pojęciem następczej bezprawności rozumie się sprzeczność celu z przepisami aktualnie obowiązującego prawa przedmiotowego.[44] Na przykład celem fundacji było finansowanie partii politycznej, podczas gdy ustawa tego później zabroniła. W razie zmiany przepisów prawa przedmiotowego zachodzi konieczność dostosowania celu fundacji do treści nowego prawa. Tak więc zmiany w ustawodawstwie mogą doprowadzić do następczej sprzeczności celu fundacji z przepisami prawa.[45] Problematyczna jest kwestia następczej nieobyczajności celu fundacji (*Unsittlichkeit*).[46] Przyjmuje się, iż chodzi o takie cele, które są sprzeczne z dominującymi w danym społeczeństwie zasadami obyczajowymi.[47] O następczej bezprawności bądź też nieobyczajności celów fundacji nie można mówić w sytuacji, gdy zaistniała ona na skutek działalności organów fundacji. Wtedy powinny zostać zastosowane środki prawne w stosunku do organów fundacji. Stosują je organy sprawujące nadzór nad działalnością fundacji.[48]

---

[42] Hafter: *op. cit.*, uw. 2 do art. 81 ZGB; Egger: *op. cit.*, uw. 2 do art. 81 ZGB; Gutzwiller: *op. cit.*, s. 587; Riemer: *op. cit.*, uw. 51 do art. 81 ZGB.

[43] Riemer: *op. cit.*, uw. 24 do art. 88/89 ZGB.

[44] BGE 48 II 166; Hafter: *op. cit.*, uw. 11 do art. 88/89 ZGB; Gutzwiller: *op. cit.*, s. 627.

[45] BGE 100 I b 144/145.

[46] Egger: *op. cit.*, uw. 2 do art. 88/89 ZGB; Hafter: *op. cit.*, uw. 2 do art. 52 ZGB.

[47] BGE 94 II 16; Hafter: *op. cit.*, uw. 11 do art. 88/89 ZGB; Gutzwiller: *op. cit.*, s. 627/628.

[48] BGE 79 II 118; Egger: *op. cit.*, uw. 4 do art. 88/89 ZGB; Schweizer: *op. cit.*, s. 254.

Właściwe do zniesienia fundacji w sytuacjach wskazanych wyżej są sądy cywilne, chyba że przepisy kantonalnego prawa procesowego stanowią inaczej. Właściwy miejscowo jest sąd cywilny siedziby fundacji.[49] Wniosek o wszczęcie postępowania winien zostać obligatoryjnie złożony przez organ sprawujący nadzór nad działalnością fundacji. Z wnioskiem może ponadto wystąpić każda inna osoba mająca w tym interes prawny (art. 89 zd. 1 ZGB).[50] Orzeczenie działa *ex nunc*. Nie następuje *in integrum restitutio*. Orzeczenie to może zostać zaskarżone. Ostatnią instancją odwoławczą jest sąd federalny.[51]

4

Decyzje w przedmiocie rozwiązania fundacji (orzeczenie sądu bądź decyzja administracyjna) nie powodują samoistnie utraty przymiotu osobowości prawnej. Stanowią one wyłącznie jedną z faz postępowania likwidacyjnego. Z przepisu art. 89 ust. 2 ZGB niezbicie wynika, iż skreślenie fundacji z rejestru ma charakter obligatoryjny.[52] Winno ono nastąpić wyłącznie na wniosek kompetentnego w tym zakresie organu.[53] Dokonanie tej czynności następuje zarówno w sytuacji, gdy fundacje są znoszone z mocy ustawy (art. 88 ust. 1), jak również na podstawie orzeczenia sądowego (art. 88 ust. 2).[54] Wyrażony został także odosobniony pogląd, zgodnie z którym zniesienie fundacji prowadzi samoistnie do skreślenia jej z rejestru oraz do likwidacji jej majątku.[55] Nie odróżnia on dwóch faz postępowania likwidacyjnego.[56]

Postępowanie likwidacyjne fundacji odbywa się na zasadach określonych w przepisach art. 738—747 OR. Wniosek taki wynika niezbicie

[49] H. G. Wirz: *Die Personal-Wohlfahrtseinrichtungen der schweizerischen Privatwirtschaft — ihre Stellung im Steuerrecht und ihre Beaufsichtigung*, Stäfe 1955, s. 309; R. Eberle: *Die Behandlung der Stiftungen im schweizerischen Recht*, Bern 1929, s. 174.

[50] Riemer: *op. cit.*, uw. 29 i 31 do art. 88/89 ZGB.

[51] VEB 1934, nr 36, s. 66.

[52] Zasadę tę podkreślono w pracach komisji kodyfikacyjnej (Exp. K. Prot. Bd. 1, s. 64).

[53] Odosobniony pogląd reprezentuje Schweizer: *op. cit.*, s. 260. Twierdzi on, iż zarząd fundacji ma także prawo złożyć ten wniosek, jeżeli organy sprawujące nadzór nad działalnością fundacji wyrażą na to zgodę.

[54] Riemer: *op. cit.*, uw. 86 do art. 88/89 ZGB.

[55] Schweizer: *op. cit.*, s. 268/270.

[56] Odmienny pogląd reprezentują: Egger: *op. cit.*, uw. 7 do art. 88/89 ZGB; Gutzwiller: *op. cit.*, s. 509. Ich zdaniem zniesienie fundacji jest jedynie przesłanką skreślenia jej z rejestru.

z art. 57 ZGB, który wyraźnie odsyła do tych przepisów [57], które stosuje się *per analogiam*, pomimo iż są adresowane do osób prawnych typu korporacyjnego. Tryb tego postępowania jest w zasadzie obligatoryjny, chyba że fundator w akcie fundacyjnym odmiennie określił zasady przeznaczenia majątku pozostającego po skasowanej fundacji. Stosownie do art. 738 OR, nazwa fundacji pozostającej w likwidacji winna być dostosowana do zaistniałego stanu faktycznego. W czasie trwania tego postępowania zachowuje ona przymiot osobowości prawnej z dość istotnym ograniczeniem. Mianowicie w miejsce jej dotychczasowego celu wchodzi tzw. *Liquidationzweck*.[58] Innymi słowy, jej działalność w czasie trwania postępowania likwidacyjnego może być skierowana wyłącznie na likwidację. Stosownie do art. 743 ust. 1 OR, postępowanie likwidacyjne winno doprowadzić do wykonania zobowiązań fundacji oraz spieniężenia jej majątku. Odbywa się ono pod ścisłą kontrolą organów sprawujących nadzór nad fundacją również wtedy, gdy fundacja jest rozwiązywana na podstawie orzeczenia sądowego. [59] Wszystkie istotniejsze czynności prawne, dokonywane na tym etapie, wymagają akceptacji tych organów. Likwidację przeprowadza rada fundacji bądź inne osoby, określone w przepisach prawa fundacyjnego, z odstępstwami gdy chodzi o osoby wyznaczone przez sąd (art. 739 ust. 2 i 740 ust. 1 OR). Likwidatorzy są mianowani przez organy sprawujące nadzór nad działalnością fundacji. Podlegają oni kontroli tych organów również wtedy, gdy zostali mianowani przez radę fundacji. Organy sprawujące nadzór nad działalnością fundacji są kompetentne w każdym czasie odwołać mianowanych likwidatorów (art. 740 ust. 4 OR). W drodze analogii do przepisu art. 746 OR należałoby przyjąć, iż likwidatorom przysługuje uprawnienie do złożenia wniosku o wykreślenie fundacji z rejestru handlowego, bez konieczności zachowania jakichkolwiek dodatkowych wymogów. Z ogólnych zasad prawa fundacyjnego wynikają jednak odmienne wnioski. Zgodnie z nimi prawo to przysługiwać może wyłącznie organom sprawującym nadzór nad działalnością fundacji oraz sądowi. Wyłączna kompetencja organów sprawujących nadzór nad działalnością fundacji w zakresie składania wniosku o wykreślenie fundacji z reje-

[57] Odmienny pogląd wyraził Schweizer: *op. cit.*, s. 268. Jego zdaniem, stosowanie analogii jest wyłączone z uwagi na to, iż przepisy te dotyczą osób prawnych typu korporacyjnego. Przeciwko wypowiada się Gutzwiller: *op. cit.*, s. 510. Twierdzi on, że tylko te przepisy mogą być stosowane, chyba że co innego wynika z aktu fundacyjnego. Jak zauważa Riemer: *op. cit.*, uw. 85 do art. 88/89 ZGB, słuszny jest ten drugi pogląd.

[58] BGE 46 II 328; VEB 19/20, 1948—1950, nr 57, s. 127; Hafter: *op. cit.*, uw. 9 do art. 88/89 ZGB; Egger: *op. cit.*, uw. 6 do art. 58 ZGB.

[59] VEB 19/20, 1948—1950, nr 57, s. 127.

stru handlowego wynika *expressis verbis* z art. 89 zd. 2 ZGB i 104 HRV. Są one zobligowane do jej dokonania.[60] Przepis art. 15 VOGR wprowadza od zasady tej odstępstwa na rzecz sądu. W inny sposób nie jest możliwe skreślenie fundacji z rejestru handlowego. Z chwilą skreślenia fundacje tracą przymiot osobowości prawnej.

5

Postępowanie upadłościowe w odniesieniu do fundacji jest problematyczne. Zwraca się uwagę, iż w sytuacji gdyby likwidacja fundacji następowała w związku z jej upadłością, to wówczas przepis art. 743 ust. 2 OR zawiera odesłanie do innych przepisów mających zastosowanie w takiej sytuacji. Należy też zwrócić uwagę, iż przepisy art. 738—747 OR mają zastosowanie nie tylko w przypadkach wskazanych w art. 88 zd. 1 i 2 ZGB, lecz także w odniesieniu do znoszenia fundacji następującej w przypadkach wskazanych w akcie fundacyjnym, jak również w odniesieniu do organizacyjnego znoszenia fundacji. W tym ostatnim wypadku mają one jednak tylko odpowiednie zastosowanie.[61]

III

W Austrii zagadnienie utraty osobowości prawnej przez fundacje regulują § 20 i 21 ustawy o fundacjach i funduszach.[62] Stosownie do § 20 ust. 1 tej ustawy rozwiązanie fundacji *(Auflösung von Stiftungen)* jest dopuszczalne, jeżeli: a) jej majątek uległ całkowitemu wyczerpaniu, b) jest on niewystarczający do zabezpieczenia trwałego wypełniania celów fundacji, a także nie zostają spełnione przesłanki umożliwiające przekształcenie fundacji w fundusz fundacyjny, a jednocześnie cel fundacji może być w dalszym ciągu realizowany, jeżeli nastąpi rozwiązanie fundacji oraz przeniesienie jej majątku na inną fundację realizującą w istocie cele tego samego rodzaju, c) cele fundacji przestały być celami użyteczności publicznej bądź celami charytatywnymi, bądź też ich wypełnianie stało się niemożliwe, a także nie jest możliwa zmiana statutu fundacji (§ 18 ust. 3). We wskazanych wyżej sytuacjach fundacje są obligatoryjnie rozwiązywane. Środek ten ma charakter wyjątkowy i ostateczny. Może on zostać zastosowany wyłącznie wtedy, gdy niemożliwe

---

[60] W orzeczeniu ZGBR 1930, 11/86, cyfra 2, lit. c zwrócono uwagę, iż bez zgody organów sprawujących nadzór nad działalnością fundacji nie może nastąpić skreślenie fundacji z rejestru handlowego.

[61] Gutzwiller: *op. cit.*, s. 265.

[62] *Bundes-Stiftungs — und Fondsgesetz*, BGBL 1975, nr 11.

jest przekształcenie fundacji w fundusz fundacyjny.[63] Najistotniejszą podstawą uzasadniającą jego użycie jest utrata majątku *(der Verlust des Stiftungsvermögens)*.

Spełnienie przesłanek określonych w § 20 ust. 1 omawianej ustawy obliguje organ sprawujący nadzór nad działalnością fundacji do wydania decyzji o jej rozwiązaniu. Jest ona wydawana z urzędu bądź na wniosek organów powołanych do reprezentowania fundacji. Zgodnie z § 20 ust. 2 w postępowaniu tym ponadto uczestniczą fundator, kurator fundacji, przedstawiciel organów fundacji oraz właściwy urząd finansowy. Fundacja traci przymiot osobowości prawnej w momencie uprawomocnienia się decyzji administracyjnej podjętej w przedmiocie jej rozwiązania (§ 21 ust. 3). Decyzja ta ma moc publicznego dokumentu i jest publikowana w dzienniku urzędowym. Koszty publikacji obciążają nabywców majątku fundacji.[64]

IV

Problematykę utraty osobowości prawnej przez fundacje na gruncie polskiego prawa fundacyjnego regulują przepisy art. 18 ust. 1, 2 i 3 ustawy. W ustawie użyty został zwrot „likwidacja fundacji". Zakres tego pojęcia jest jednak szerszy aniżeli wynikałoby z werbalnego jego brzmienia. Ma ono obejmować ogół dopuszczalnych instytucji (zdarzeń) prawnych, w następstwie których fundacje tracą przymiot osobowości prawnej. Wykładnia gramatyczna, logiczna i systemowa przepisów art. 18 ust. 1, 2 i 3 ustawy skłania do wniosku, iż na gruncie polskiego prawa fundacyjnego dopuszczalna jest: a) statutowa likwidacja fundacji, b) przymusowa likwidacja fundacji oraz c) upadłość fundacji. Statutową likwidację fundacji dopuszcza przepis art. 18 ust. 1 i 2 ustawy. Przymusową likwidację fundacji przewidują przepisy art. 18 ust. 2 i 3 ustawy. Z uwagi na to, iż fundacje mogą prowadzić działalność gospodarczą, dlatego też nie jest wykluczona ich upadłość. Możliwość taką dopuszcza przepis art. 18 ust. 3 ustawy. Z przepisu tego wynika, iż „w wypadkach innych niż przewidziane w ust. 1 likwidacja fundacji może nastąpić tylko na mocy przepisu ustawy". Powstaje pytanie, czy cofnięcie decyzji zezwalającej na prowadzenie działalności statutowej przez fundację prowadzić może do utraty przymiotu osobowości prawnej. Możliwość podjęcia takiej decyzji przewidują *expressis verbis* przepisy § 4 ust. 1 i 2 rozp. RM z 2 XII 1985 r. w sprawie prowadzenia przez

---

[63] O. Stammer: *Juridica Kurz-Kommentare, Das österreichische Bundesstiftungs- und Fondsgesetz*, Wien 1975, s. 114.

[64] Stammer: *op. cit.*, s. 118.

fundacje działalności gospodarczej[65], oczywiście w odniesieniu do fundacji zajmujących się taką działalnością. Cofnięcie tego zezwolenia nie prowadzi *ex lege* — tak jak ma to miejsce w świetle prawa fundacyjnego obowiązującego w RFN — do utraty przymiotu osobowości prawnej przez fundację. Byłoby to sprzeczne z art. 10 ust. 1 ustawy. Zaistnienie tego zdarzenia uzasadnia jednak w pełni konieczność wszczęcia postępowania likwidacyjnego w trybie określonym w art. 18 ust. 2 ustawy (przymusowa jej likwidacja).

1

Podobnie jak ma to miejsce w świetle prawa fundacyjnego obowiązującego w RFN i Szwajcarii, również na gruncie polskiej ustawy przewidziano możliwość statutowej likwidacji fundacji. Wniosek taki można wyprowadzić z art. 18 ust. 2, a ściślej ze sformułowania: „jeżeli statut nie przewiduje likwidacji fundacji". *A contrario* ze zwrotu tego wynika, iż statut może przewidywać likwidację fundacji, wskazując między innymi podstawy uzasadniające wszczęcie postępowania likwidacyjnego. Może on ponadto regulować tryb tego postępowania, o czym można wnioskować na podstawie art. 18 ust. 1 *in fine*. Zgodnie z jego treścią fundacja podlega likwidacji w sposób wskazany w statucie. Przeciwko przedstawionemu stanowisku nie może przemawiać sformułowanie art. 6 ustawy. Przepis ten określa obligatoryjną i fakultatywną treść statutu. Jest w nim brak wyraźnego postanowienia w przedmiocie statutowej likwidacji fundacji. Ponieważ jednak przepis art. 6 ust. 2 określa fakultatywną treść statutu i dokonane w nim wyliczenie ma charakter przykładowy, dlatego też nie można twierdzić, iż z uwagi na brak wyraźnego postanowienia w przedmiocie likwidacji fundacji ustawodawca wyłącza możliwość statutowej likwidacji fundacji. Zresztą wzorcowy statut, opracowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości, w rozdz. VI zawiera trzy warianty statutowej likwidacji fundacji. A zatem potwierdza hipotezę o dopuszczalności tej instytucji na gruncie polskiego prawa fundacyjnego.

Z kolei należałoby rozważyć, jakiego rodzaju zdarzenia wskazane w statusie mogą prowadzić do utraty osobowości prawnej przez fundację wskutek statutowej jej likwidacji. Wydaje się, iż podobnie, jak ma to miejsce w RFN i Szwajcarii, statut może przewidywać likwidację fundacji: a) po upływie terminu określonego w akcie fundacyjnym, b) ziszczenia się warunku rozwiązującego, z zastrzeżeniem którego został dokonany akt fundacyjny. We wskazanych wyżej sytuacjach fundacja

[65] Dz. U. nr 57, poz. 293.

nie traci *ex lege* przymiotu osobowości prawnej. Ich zaistnienie uzasadnia jedynie konieczność wszczęcia postępowania likwidacyjnego przez kompetentne w tym przedmiocie organy fundacji. Wydaje się, iż decyzja o wszczęciu postępowania likwidacyjnego może zostać podjęta, jeżeli organy sprawujące nadzór nad działalnością fundacji wyrażą zgodę. Winna ona jednak być wyrażona wówczas, jeżeli spełnione zostaną warunki uzasadniające wszczęcie omawianego postępowania likwidacyjnego. Zgodnie z powszechnie przyjętą w prawie fundacyjnym zasadą, fundator bądź organy fundacji nie mogą arbitralnie decydować o likwidacji fundacji, gdyż byłoby to sprzeczne z istotą tego rodzaju osób prawnych.

2

Przymusowa likwidacja fundacji wchodzi w rachubę w sytuacjach wskazanych w art. 18 ust. 1 ustawy, jak również w innych przypadkach nie wymienionych wyraźnie w tym przepisie. Wniosek taki wynika z art. 18 ust. 3 ustawy, a ściślej ze sformułowania: „w wypadkach innych niż przewidziane w ust. 1 likwidacja fundacji może nastąpić tylko na mocy przepisu ustawy". Przepis art. 18 ust. 3 ustawy z jednej strony dopuszcza możliwość przymusowej likwidacji fundacji również w innych sytuacjach aniżeli enumeratywnie wymienione w art. 18 ust. 1, z drugiej zaś strony ogranicza swobodę w tym przedmiocie, zakazując wyraźnie stosowania tego środka poza sytuacjami przewidzianymi w ustawie. Zaistnienie sytuacji uzasadniających wszczęcie przymusowego postępowania likwidacyjnego nie wystarcza jeszcze do podjęcia przez właściwego ministra decyzji o likwidacji fundacji. Jak wynika z art. 18 ust. 2, decyzja taka może zostać podjęta tylko i wyłącznie wtedy, jeżeli statut fundacji nie przewiduje likwidacji fundacji lub jego postanowienia w tym przedmiocie nie są wykonywane. Innymi słowy, właściwy minister jest zobligowany do wszczęcia tego postępowania tylko i wyłącznie w razie kumulatywnego spełnienia następujących przesłanek: a) zaistniały zdarzenia wskazane w art. 18 ust. 1 ustawy bądź innych przepisach ustawy; b) statut nie przewidział likwidacji fundacji (brak postanowień w tym przedmiocie) bądź przewidział tę instytucję, lecz c) jego postanowienia nie są wykonywane (istnieją regulacje statutowe, jednak organy fundacji nie wszczęły tego postępowania). Reasumując można stwierdzić, że przymusowa likwidacja fundacji jest środkiem stosowanym w ostateczności. Przyjęte rozwiązanie należy w pełni zaaprobować.

Z przepisu art. 18 ust. 1 wynika, iż w razie: a) osiągnięcia celu, któremu służyła fundacja lub b) wyczerpania środków finansowych i ma-

jątku fundacja obligatoryjnie winna zostać zlikwidowana w trybie określonym w statucie bądź w trybie decyzji administracyjnej podjętej przez właściwego ministra. Osiągnięcie celu jest następstwem zrealizowania zadań określonych w akcie fundacyjnym i statucie. Tego rodzaju podstawa prawna uzasadniająca likwidację fundacji nie wymaga — z uwagi na jej oczywistość — żadnych komentarzy. Pozostaje z nią w ścisłym związku druga podstawa prawna likwidacji fundacji, o której jest mowa w art. 18 ust. 1 ustawy. Niewątpliwie likwidacja fundacji jest zasadna nie tylko w razie całkowitego wyczerpania środków finansowych i majątku fundacji, lecz również w przypadku znacznego jego uszczuplenia, powodującego, iż nie zabezpiecza on już ciągłego (trwałego) wypełniania celów fundacji. W art. 18 ust. 1 ustawy jest wyraźnie mowa „o wyczerpaniu środków finansowych i majątku fundacji, a nie o całkowitym jego wyczerpaniu bądź utracie". Na przykład brak przychodów z posiadanego majątku, pomimo nienaruszenia majątku przekazanego w akcie fundacyjnym, może także uzasadniać zastosowanie tego środka wobec braku możliwości przekształcenia fundacji w fundusz fundacyjny.

Wyłączona jest przymusowa likwidacja fundacji w sytuacji, gdy realizowane cele a) odbiegają od celów wskazanych w akcie fundacyjnym i statucie, b) są osiągane w drodze stosowania środków bezprawnych bądź sprzecznych z zasadami współżycia społecznego, c) naruszają ogólne zasady porządku prawnego. W razie zaistnienia jednej z powyższych sytuacji organy sprawujące nadzór mają obowiązek zastosowania sankcji wskazanych w art. 17 ustawy. Sankcje te mogą być stosowane wyłącznie w stosunku do organów fundacji, ponieważ sytuacje uzasadniające ich użycie mogą powstać wyłącznie na skutek działalności organów fundacji.

Decyzje w przedmiocie likwidacji fundacji mogą być podjęte również w następstwie cofnięcia decyzji zezwalającej na działalność fundacji. Może mieć to miejsce również w przypadkach, gdy została ona podjęta pomimo niezachowania przesłanek warunkujących jej skuteczność. Na przykład w rachubę może wchodzić nieważność aktu fundacyjnego z powodu: a) niezachowania przepisanej formy (art. 3 ust. 1), b) odwołania testamentu przez fundatora, c) naruszenia przepisów o zdolności do czynności prawnych, d) wad oświadczeń woli.

3

Decyzje w przedmiocie likwidacji fundacji (decyzja właściwego ministra bądź uchwała właściwego organu fundacji podjęta za zgodą właściwego ministra) nie prowadzą samoistnie do utraty przymiotu osobowości prawnej przez fundację, tak jak ma to miejsce na przykład w świetle prawa fundacyjnego obowiązującego w Austrii. Podobnie jak na gruncie

prawa fundacyjnego obowiązującego w Szwajcarii i RFN stanowią one jedynie przesłankę wszczęcia postępowania likwidacyjnego. Ustawa nie precyzuje zasad, według których toczy się to postępowanie. Z art. 18 ust. 1 *in fine* wynika, iż fundacja podlega likwidacji w sposób wskazany w statucie. Innymi słowy, statut może precyzować zasady statutowej likwidacji fundacji. W przypadku braku tego rodzaju postanowień statutowych oraz w przypadku przymusowej likwidacji fundacji wystąpi konieczność odpowiedniego stosowania przepisów innych ustaw regulujących tę problematykę. *De lege lata* mogą być odpowiednio w tym przedmiocie stosowane przepisy art. 113—129 ustawy prawo spółdzielcze, szczegółowo regulujące likwidację spółdzielni.[66] Z chwilą podjęcia omawianych decyzji fundacje przechodzą w stan likwidacji. Ich nazwa, stosownie do art. 121 ustawy prawo spółdzielcze, powinna więc zostać dostosowana do zaistniałego stanu rzeczy. Ponadto organ podejmujący decyzję (zarząd fundacji, właściwy minister) o wszczęciu tego postępowania, stosownie do art. 113 § 2, powinien zgłosić do rejestru otwarcie likwidacji oraz wyznaczyć jej likwidatorów (art. 118, 122). W trakcie trwania postępowania likwidacyjnego fundacja nie traci — jak już była o tym wcześniej mowa — przymiotu osobowości prawnej. Ulega jedynie ograniczeniu zakres jej zdolności prawnej z uwagi na to, iż działalność fundacji w czasie trwania tego postępowania zostaje skierowana wyłącznie na likwidację jej majątku. Do obowiązków likwidatora można w drodze analogii stosować zasady określone w art. 122, 124, 125, 126 i 127 ustawy prawo spółdzielcze. Postępowanie likwidacyjne, zarówno w przypadku statutowej, jak i przymusowej likwidacji fundacji, odbywa się pod ścisłym nadzorem właściwego ministra. Również właściwy minister, a nie likwidator, jest wyłącznie legitymowany do wystąpienia z wnioskiem o wykreślenie fundacji z rejestru po zakończeniu tego postępowania. Jak będzie o tym jeszcze szerzej mowa, jest on także wyłącznie właściwy w przedmiocie zadysponowania majątkiem fundacji, pozostałym po zakończeniu tego postępowania. Z przepisu art. 10 ust. 1 ustawy wynika, iż fundacje uzyskują osobowość prawną z chwilą wpisania ich do rejestru fundacji. Wpis ten ma charakter konstytutywny. Taki sam charakter posiada również skreślenie fundacji z tego rejestru. Dopiero w tym momencie traci ona osobowość prawną.

4

Jak już o tym była mowa, w sporadycznych przypadkach może fundacja stać się niewypłacalna bądź też znaleźć się w sytuacji, w której

[66] Ustawa z 16 IX 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 6 X 1982 r. nr 30, poz. 210; zm.: Dz. U. 1983, nr 39, poz. 176).

dalsze kontynuowanie działalności prowadziłoby do jej niewypłacalności.[67] Powstaje pytanie, czy w takich przypadkach należy — podobnie jak ma to miejsce w świetle prawa fundacyjnego obowiązującego w RFN — wszcząć przeciwko niej postępowanie upadłościowe w oparciu o przepisy prawa upadłościowego[68] bądź też, czy organy fundacji mają obowiązek jedynie zawiadomienia właściwego ministra o zaistniałym stanie rzeczy, w konsekwencji czego wyda on decyzję w przedmiocie likwidacji fundacji. Z zaleceń statutu wzorcowego (§ 50 ust. 1) wynika, iż należałoby stosować to drugie rozwiązanie. Jest to problem otwarty, który winien zostać rozstrzygnięty przez judykaturę. Teoretycznie możliwe jest przyjęcie również pierwszego rozwiązania. Wtedy jednak postępowanie to odbywałoby się pod nadzorem sądu, a nie właściwego ministra.

B

Problem przeznaczenia środków pozostających po fundacji, która utraciła osobowość prawną, posiada istotne znaczenie praktyczne. Fundator (fundatorzy) są zainteresowani tym, aby fundacje w maksymalnie długim okresie realizowały przypisane im cele. Kiedy jednak nie jest to możliwe, są zainteresowani, aby majątek został przeznaczony na cele paralelne realizowane przez zniesioną fundację. W praktyce jest to możliwe, gdyż często inne fundacje bądź osoby prawne typu korporacyjnego (stowarzyszenia, spółdzielnie) posiadają zbliżone cele do realizowanych przez zniesioną fundację. Należy mieć również na uwadze, iż problem ten wystąpi w każdym wypadku ustraty osobowości prawnej przez fundację z tego względu, iż fundacje realizują cele w oparciu o przychody uzyskane z przekazanego im majątku, nie naruszając w zasadzie majątku przekazanego w oparciu o akt fundacyjny. Tym między innymi różnią się zasadniczo od różnego rodzaju funduszy. Przekazanie majątku pozostającego po zniesionej fundacji na rzecz Skarbu Państwa stanowiłoby niewątpliwie ostateczne, najmniej pożądane rozwiązanie. Nasuwa się więc pytanie, jakie rozwiązanie przyjęto na gruncie polskiej ustawy o fundacjach. Przed udzieleniem odpowiedzi na postawione pytanie celowe wydaje się dokonanie przeglądu rozwiązań obowiązujących na gruncie innych systemów prawnych.

---

[67] Dz. U. 1934, nr 93, poz. 834 z późniejszymi zmianami.

[68] Problematyka ta szczegółowo została uregulowana w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 13 IV 1984 r. w sprawie prowadzenia rejestru fundacji (Dz. U. nr 27, poz. 139).

I

W RFN zagadnienie to reguluje § 88 BGB. Z przepisu tego wynika, iż w przypadku rozwiązania fundacji jej majątek przypada osobom wskazanym w tzw. wewnętrznym prawie fundacyjnym (akcie fundacyjnym, statucie, przepisach prawa krajowego). Jeżeli w oparciu o regulacje tego prawa nie można udzielić odpowiedzi na postawione pytanie, to dopiero wówczas majątek ten przechodzi na rzecz Skarbu Państwa.[69] Kompetencje w przedmiocie wskazania podmiotów uprawnionych do przejęcia majątku rozwiązanej fundacji nie mogą przysługiwać organom fundacji bądź innym podmiotom.[70] W sytuacji, gdy postanowienia statutu w tej materii uznano za nieważne, przyjmuje się, że należy stosować przepisy krajowego prawa fundacyjnego.[71] Tak więc majątek rozwiązanej fundacji przypada Skarbowi Państwa tylko w ostateczności. Jeżeli to jednak nastąpi, winien on zostać przeznaczony na cele odpowiadające celom realizowanym przez zniesioną fundację (§ 88 w zw. z § 46 zd. 2 BGB). Możliwe jest wystąpienie do sądu administracyjnego z roszczeniem o wykonanie tego obowiązku, mającego publiczno-prawny charakter.[72] Ustawa nie udziela odpowiedzi na pytanie, czy Skarb Państwa może odmówić przyjęcia przechodzącego na jego rzecz majątku zniesionej fundacji. W tej kwestii istnieją rozbieżności.[73] Skarb Państwa nabywa majątek pozostający po fundacji w drodze następstwa ogólnego (§ 88 i 46 zd. 1 BGB).[74] Nie może przyjętego majątku odrzucić (§ 1942 ust. 2 BGB). Odpowiada on za długi fundacji wartością przyjętego majątku (§ 2011 w zw. z § 1944 ust. 1 zd. 2 BGB). Roszczenia przeciwko Skarbowi Państwa mogą być dochodzone w drodze sądowej (§ 1964 i 1966 BGB) przed sądem siedziby fundacji (§ 72 i 73 FGG). Sąd ten do chwili przejęcia tego majątku jest zobligowany do sprawowania nad nim pieczy. W razie konieczności może on ustanowić opiekuna (§ 1960 BGB). Przejęcie majątku przez Skarb Państwa w rozważanej sytuacji winno zostać odnotowane w drodze dokonania odpowiedniego wpisu w księdze urzędowej.[75]

---

[69] G. Strickrodt: *Stiftungsrecht (Geltende Vorschriften und rechtspolitische Vorschläge)*, Baden 1963, I 5 e.

[70] Możliwość przyjęcia takiego rozwiązania dopuszcza Strickrodt: *loc. cit.*, Przeciwko temu rozwiązaniu wypowiadają się: Enneccerus-Nipperdey: *op. cit.* § 114 I 1; Voll-Voll: *op. cit.*, uw. do art. 20 Bay. StG.

[71] Ebersbach: *op. cit.*, s. 146.

[72] Palandt-Dankkelmann: *op. cit.*, uw. 1 do § 46 BGB.

[73] Ebersbach: *op. cit.*, s. 147.

[74] Enneccerus-Nipperdey: *op. cit.*, § 114 I 5; Palandt-Dankkelmann: *op. cit.*, uw. 1 do § 46 BGB.

[75] Ebersbach: *op. cit.*, s. 147/148.

Unormowane w § 88 BGB przejęcie majątku ma zastosowanie we wszystkich przypadkach utraty osobowości prawnej przez fundacje, z wyłączeniem ich likwidacji.[76] W tym ostatnim wypadku nie wchodzi w rachubę żadne ogólne następstwo. Występują wyłącznie roszczenia o spełnienie świadczeń, adresowane do fundacji będącej w stanie likwidacji. Dysponowanie ewentualną nadwyżką następuje według zasad określonych w ogólnych przepisach regulujących stosunki majątkowe.[77]

II

W Szwajcarii problematykę tę normuje art. 57 ZGB. Przepis ten dotyczy wyłącznie przeznaczenia reszty majątku, jaki pozostaje po pokryciu długów.[78] Ma on zastosowanie do fundacji jak również stowarzyszeń. Osobliwością szwajcarskiego prawa fundacyjnego są fundacje typu ubezpieczeniowego (*die Personalfürsorgestiftungen*). Ich destynatariusze są traktowani na równi z innymi wierzycielami[79] fundacji. Z tego względu, gdy wszyscy wierzyciele zostaną zaspokojeni, dopiero wówczas rozstrzyga się, czy dokument fundacyjny zawiera postanowienia regulujące przeznaczenie reszty majątku. Istnieje zakaz formułowania postanowień, z których wynikałoby, iż reszta majątku powinna zostać przeniesiona na fundatora lub jego spadkobierców.[80] W odniesieniu do fundacji typu ubezpieczeniowego zakaz ten wynika bezpośrednio z przepisów[81], gdzie jest mowa, iż winien on zostać przekazany na rzecz instytucji użyteczności publicznej[82]. Prawo wskazania takiej instytucji przysługuje organom fundacji, jeżeli dokument fundacyjny wyraźnie o tym stanowi.[83] W przypadku braku odpowiednich postanowień w tym przedmiocie, majątek przypada uprawnionej gminie (art. 57 ZGB), która zobowiązana jest z kolei przekazać go na cel możliwie najbardziej zbliżony do realizowanego przez zniesioną fundację, chyba że fundator postanowił inaczej. Przepis art. 57 ust. 2 ZGB sugeruje wyraźnie, iż majątek taki winien być przeznaczony na rzecz innej fundacji realizującej zbliżone cele. Powinien to być w zasadzie cel tego samego rodzaju, jaki realizowała skasowana fundacja.[84]

---

[76] Ebersbach: *op. cit.*, s. 147/148.

[77] RGRK — Denecke: *op. cit.*, uw. 2 do art. 88 BGB.

[78] BGE 46 II 328; Egger: *op. cit.*, uw. 9 do art. 57 ZGB.

[79] BGE 83 III 154.

[80] BGE 83 III 153; VEB 18, 1946/7, nr 46, s. 87; Egger: *op. cit.*, uw. 2 do art. 57 ZGB; Schweizer: *op. cit.*, s. 90.

[81] BGE 83 III 153; Wirz: *op. cit.*, s. 255/256.

[82] Riemer: *op. cit.*, s. 90.

[83] VEB 27, 1957, nr 45, s. 120.

[84] VEB 6, 1932, nr 54.

W razie naruszenia dyspozycji zawartej w art. 57 ust. 2 zainteresowanym przysługuje droga administracyjna.[85] Dopuszczalne jest także na zasadzie fakultatywności utworzenie fundacji niesamodzielnej w sytuacji, o której mowa.[86] Jednakże gdy fundacja została zniesiona z powodu bezprawności bądź nieobyczajności jej celu, to wówczas majątek pozostały po spłacie zadłużeń każdorazowo przypada gminie (art. 57 ust. 3 ZGB). Decyduje ona o jego przeznaczeniu według swego uznania.[87]

III

W Austrii omawiany problem ujęty został w § 21 ustawy o fundacjach i funduszach. W myśl tego przepisu o przeznaczeniu majątku, który pozostał po zlikwidowanej fundacji, orzeka organ dokonujący likwidacji fundacji. W oparciu o decyzję tego organu majątek zostaje przeniesiony na rzecz osób fizycznych bądź osób prawnych wskazanych w statucie fundacji jako uprawnione do jego nabycia. Przeniesienie jest skuteczne, jeżeli nabywcy wyrażą zgodę na jego nabycie. W przypadku gdy opisany wyżej sposób przekazania majątku fundacji nie jest możliwy, to wówczas następuje jego przeniesienie na rzecz fundacji o zbliżonym celu. Gdyby i taka możliwość była wyłączona, to wtedy jest on przeznaczany na realizację celów charytatywnych bądź użyteczności publicznej możliwie najbliższych woli fundatora (§ 21 ust. 2). Majątek, jaki pozostaje po zlikwidowanej fundacji, przechodzi na własność wskazanych wyżej podmiotów z chwilą uprawomocnienia się decyzji administracyjnej określającej nabywcę.[88]

IV

W świetle polskiej ustawy o fundacjach zagadnienie to zostało unormowane w przepisie art. 18 ust. 4: „Jeżeli statut fundacji nie określa przeznaczenia środków majątkowych pozostających po jej likwidacji, właściwy minister wydaje decyzję o przeznaczeniu tych środków z uwzględnieniem celów, którym fundacja służyła." Z przepisu tego wynika, iż w przedmiocie rozstrzygnięcia analizowanego problemu w pierwszej kolejności należy uwzględniać postanowienia statutu fundacji. Dopiero

---

[85] Egger: *op. cit.*, uw. 4 do art. 57 ZGB; Hafter: *op. cit.*, uw. 14, 15 do art. 57 ZGB.

[86] Egger: *loc. cit.*, Hafter: *loc. cit.* Nie jest to jednak obligatoryjne.

[87] Riemer: *op. cit.*, uw. 103 do art. 88/89 ZGB.

[88] Stammer: *op. cit.*, ss. 117 i 118.

w przypadku braku odpowiednich postanowień statutowych rozstrzygające znaczenie mają unormowania przepisu art. 18 ust. 4 ustawy. Fundator ma więc swobodę w zakresie określenia przeznaczenia środków majątkowych pozostających po fundacji, która utraciła osobowość prawną. Kompetencje w tym zakresie nie mogą przysługiwać organom fundacji bądź osobom trzecim. Wydaje się, iż przepis art. 18 ust. 4 ma zastosowanie w każdym przypadku utraty osobowości prawnej, a nie tylko w razie jej likwidacji. Ten ostatni wniosek wynikałby z werbalnego brzmienia tego przepisu. Wydaje się, iż fundator nie może wskazać w statucie, iż majątek w rozważanej sytuacji powinien zostać przeniesiony na rzecz jego spadkobierców bądź na samego fundatora. Tego rodzaju postanowienia statutu należałoby chyba uznać za nieważne. Organ administracji państwowej (właściwy minister) wydaje decyzję w przedmiocie przeznaczenia tych środków tylko i wyłącznie w razie braku postanowień statutowych w tej kwestii bądź w przypadku uznania ich za nieważne. W takim przypadku majątek ten nie przechodzi *ex lege* na własność Skarbu Państwa, tak jak ma to miejsce w świetle prawa fundacyjnego obowiązującego w RFN. Z przepisu art. 18 ust. 4 ustawy wynika, iż właściwy minister jako organ sprawujący nadzór nad działalnością fundacji winien zabezpieczyć ten majątek oraz zadbać, aby został on przeznaczony na cele możliwie najbliższe celom, które realizowała zniesiona fundacja. Sformułowanie — „Właściwy minister wydaje decyzję o przeznaczeniu tych środków z uwzględnieniem celów, którym fundacja służyła" — wyklucza dowolność w tym zakresie. Jednak organ ten może majątek ów przekazać na rzecz innej fundacji bądź innego rodzaju osoby prawnej. W tym zakresie posiada on pełną swobodę. W ostateczności może on przypaść Skarbowi Państwa. Przepis art. 18 ust. 4 ustawy nie wyklucza takiej możliwości. W takim wypadku winnien on zostać również wykorzystany z uwzględnieniem celów, którym służyła zniesiona fundacja. Decyzja o przeznaczeniu środków majątkowych pozostających po fundacji, która utraciła przymiot osobowości prawnej wywołuje określone skutki cywilnoprawne. Mianowicie prowadzi ona do nabycia prawa własności przez wskazane w niej podmioty. Wydaje się, iż podobnie jak ma to miejsce w świetle prawa fundacyjnego obowiązującego w Austrii, przeniesienie własności jest skuteczne, jeżeli nabywca wyrazi zgodę na jego nabycie. Prawo własności przechodzi na nabywcę w momencie uprawomocnienia się tej decyzji. Powstaje jednak pytanie, czy Skarb Państwa może odmówić przyjęcia majątku, który pozostał po zniesionej fundacji. Wydaje się, iż na pytanie to należy udzielić odpowiedzi negatywnej. Możliwe jest przyjęcie rozwiązania obowiązującego w RFN. Jest to kwestia, którą pozostawiono do rozstrzygnięcia judykaturze i doktrynie. Podobnie kształtuje się problem odpowiedzialności za zobowiązania zniesionej fun-

dacji. Wydaje się, iż nabywca ponosi ograniczoną odpowiedzialność za tego rodzaju zobowiązania. Możliwe jest w drodze analogii stosowanie przepisu art. 1016 k. c. Ewentualne spory na tym tle podlegają właściwości sądów (art. 21).

РЕЗЮМЕ

Указанная в заглавии статьи проблематика урегулирована положениями ст. 18 абз. 1, 2 и 3 закона о фондах от 6 I 1984 г. В связи с недостаточно ясным содержанием этих правовых решений и с отсутствием определенной линии в практике и доктрине, много места в работе посвящено сравнительно-правовым отклонениям, выступающим в решениях этих вопросов в действующем фондовом праве ФРГ, Швейцарии и Австрии.

По мнению автора, польское фондовое право допускаеть 1) ликвидацию форма регионов вытекает из экономических предпосылок, хотя не следует за-3) несостоятельность фонда.

1. В соответствии со ст. 18 абз. *in fine*, фонд подлежит ликвидации способом, предусмотренным в статуте. Эту гипотезу подтверждает примерный статут, разработанный Министерством справедливости, определяющий в IV разделе три варианта ликвидации фонда в соответствии со статутом. Органы фонда не могут самостоятельно решать вопрос ликвидации фонда, т.н. это противоречило бы сущност июридического лица этого типа.

2. Принудительная ликвидация фонда допускается в ситуациях, указанных в ст. 18 абз. 1 закона и, кроме того, в других случаях, не названных *expressis verbis* в этом положении. Это средство может быть применено соответствующим министром лишь в крайнем случае. Решение о ликвидации фонда не приводит непосредственно к потере фондом качества юридического лица, а лишь является предпосылкой для возбуждения производства по делу ликвидации, которое протекает в соответствии со статутом.

3. Несостоятельность фонда имеет место по отношению к фондам, занимающимся хозяйственной деятельностью. Существует следующий дилемат: в случае неплатежоспособности какое призводство против него следует возбудить — конкурсное (по делу о несостоятельности) или же ликвидационное.

Кроме того, автор рассматривает проблематику имущественных средств, оставшихся от фонда, который потерял права юридического лица. Этот вопрос решается положением ст. 18 абз. 4. Оно находит применение не только в случае ликвидации фонда, но и в каждом случае потери им права юридического лица. Решающее значение в этом вопросе имеет воля основателя (жертвователя), отраженная в содержании статута. При отсутствии решений по этому вопросу в статуте, соответствующий министр принимает решение о предназначении этих средств с учетом целей, которым фонд служил. Могут они, например, быть переданы или другому фонду, или обществу, или государственной казне. Это решение имеет гражданско-правовое последствия, т.е. приводит к приобретению права собственности указанными в нем субъектами.

ZUSAMMENFASSUNG

Diese Problematik wurde im Gesetz über Stiftungen vom 6.04.1984, Art. 18, Abs. 1, 2, 3 geregelt. Im Hinblick auf die unpräzisen Formulierungen der oben genannten Normalisierung, den Mangel an der bestimmten Richtung der Rechtsprechung und der Doktrin widmet der Autor viel Aufmerksamkeit den rechtsvergleichenden Erwägungen, wenn es um Lösungen geht, die auf Grund des Stiftungsrechts in der BRD, Schweiz und Österreich gelten.

Der Autor vertritt die Meinung, daß auf dem Gebiet des polnischen Stiftungsrechts folgende Entscheidungen zugelassen werden: 1) statutmäßige Auflösung der Stiftung, 2) Zwangsauflösung der Stiftung und 3) Bankrott der Stiftung.

1. Art. 18 Abs. 1 *in fine* gemäß unterliegt die Stiftung der Auflösung auf die vom Statut bestimmte Weise. Diese Hypothese bestätigt das vom Ministerium für Gerechtigkeit erarbeitete Musterstatut, das im Kap. VI drei Varianten der statutmäßigen Auflösung der Stiftung gestattet. Die Stiftungsorgane können nicht willkürlich über die Stiftungsauflösung entscheiden, da es mit dem Wesen dieser juristischen Personen widersprüchlich sei.

2. Zwangsauflösung der Stiftung ist in den von Art. 18 Abs. 1 des Gesetzes bestimmten Fällen zugelassen, als auch in anderen, die nicht *expressis verbis* in diesem Gesetz erwähnt wurden. Es ist ein Mittel, das notfalls vom zuständigen Minister verwendet sein kann. Die Entscheidung über Stiftungsauflösung führt nicht zwangsläufig zum Verlust der Rechtspersönlichkeit der Stiftung, sie bildet ausschließlich die Voraussetzung des Auflösungsverfahrens, das dann statutgemäß abläuft.

3. Bankrott der Stiftung kann bei solchen Stiftungen stattfinden, die die Wirtschaftstätigkeit geführt haben. Es besteht aber die Frage, ob, wenn eine Stiftung nicht zahlungsfähig ist, man gegen sie ein Konkurs- oder ein Auflösungsverfahren beantragen kann.

Es entsteht aber dabei das Problem, wofür man die Vermögensmittel bestimmen soll, die von der Stiftung hinterlassen sind, die ihre Rechtspersönlichkeit verloren hat. Mit dieser Frage befaßt sich Art. 18 Abs. 4 des Gesetzes. Er gilt für jeden Fall des Verlustes der Rechtspersönlichkeit und nicht nur im Fall der Auflösung der Stiftung. Die entscheidende Rolle spielt dabei der im Statut gefaßter Wille des Stifters. Wenn es an statutmäßigen Bestimmungen mangelt, faßt der zuständige Minister entsprechenden Beschluß über die Bestimmung der hinterbliebenen Mittel mit der Berücksichtigung der Zwecke, denen die Stifung bisher gedient hat. Es besteht die Möglichkeit, u.a. diese Mittel einer anderen Stiftung oder Gesellschaft oder auch dem Staatsschatz zu überweisen. Solcher Beschluß hat zivilrechtliche Folgen, er führt zur Erlangung des Eigentumsrechts durch darin genannten Subjekte.